SOME CONSIDERATIONS REGARDING THE PHENOMENON OF EUPHEMY

Oxana Chira, Assoc. Prof., PhD, "Alecu Russo" University of Bălți, Moldova

Abstract: The article aims at analyzing how euphemisms and/or the phenomenon of euphemy are defined in general linguistics. The phenomenon of euphemy is understood in a broad and a different way by various linguists. Despite the fact that there are multiple and consistent works on euphemisms, researchers, however, have not reached a consensus concerning all the aspects of euphemy. We shall consider, first of all, the criteria for the delimitation of euphemisms from non-euphemisms and we shall point out their basic characteristics.

Keywords: euphemism, function, mitigation, camouflage, assessment, system

În Europa și America au fost publicate mai multe monografii [Allan *et alii*; Balle; Burridge; Bussman; Eliecer; Forster; Horak; Jamet *et alii*; Kroll; Lawrence; Leinfellner; Luchtenberg; Martinez; Pelz; Reutner; Zöllner] și dicționare [Balistreri; Rawson; Ayto; Holder; Garcia *et alii*]. O serie de lucrări ce iau în discuție diverse aspecte legate de eufemie (cum ar fi procedeele de formare a eufemismelor, cauzele de tabuizare, motivele eufemizării, sferele sociale și individuale ale eufemizării, mijloacele semantice de substituție eufemistică ș.a.) le atestăm în lingvistica rusă [Артюшкина; Бердова; Гатин; Кацев; Крысин; Москвин; Прядильникова; Реформатский; Сеничкина]. Complexitatea fenomenului eufemiei a fost sesizată și de mai mulți lingviști români (la lucrările cărora vom reveni pe parcurs): St. Dumistrăcel, M. Muscan, C. Popescu, L. Seiciuc, I. Ungurean, R. Zafiu ș.a.

Trebuie să menționăm că, în virtutea multelor și consistentelor lucrări existente despre eufemisme, totuși cercetătorii n-au ajuns la un numitor comun privind unele aspecte ale eufemiei. Avem în vedere, întîi de toate, criteriile de delimitare a eufemismelor de ne-eufemisme și punctarea caracteristicilor lor de bază. Pentru început, vom trece în revistă unele definiții.

(1) Eufemismul este un „cuvînt sau expresie care evită un cuvînt sinonim considerat obscen, vulgar sau (prea)jignitor" [DE II, 253];

(2) Eufemismul este un „cuvînt sau expresie care înlocuiește un cuvînt sau o expresie jignitoare, necuviincioasă, dură" [Șăineanu, 36];

(3) Eufemismul este o „expresie atenuantă, utilizată pentru transmiterea unei idei, a cărei exprimare directă ar fi într-o anumită măsură nedorită" [Марузо, 340];

(4) Eufemismul este o „denumire atenuantă a unui obiect sau fenomen, expresie mai plăcută în loc de una dură" [Розенталь *et alii*, 533];

(5) Eufemismul este „utilizarea unui cuvînt temperat în locul unui cuvînt simplu, dar, posibil, jignitor" [Webster, 164].

(6) Eufemismul este „un procedeu prin intermediul căruia un locutor substituie un cuvînt considerat riscant sau ofensator prin alt cuvînt perceput ca fiind acceptabil" [Preite, 42];

(7) Eufemismul este „un trop ce constă în denumirea indirectă, camuflată, politicoasă, atenuantă a unui obiect sau fenomen" [Ахманова, 521];

(8) Eufemismele sunt „cuvinte substituite acceptate, ce se utilizează în locul celor interzise (tabuizate)" [Реформатский, 105].

(9) Eufemismul este o „parafrazare ascunsă a domeniilor neplăcute, ofensive, dăunătoare prin cuvinte care evită aceste impresii" [Seidler, 117].

BDD-V7 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:26 UTC)

(10) Eufemismul este „o figură de stil ce constă în substituirea unui cuvînt sau a unei expresii ofensatoare printr-un alt cuvînt sau expresie cu o conotație destul de binevoitoare sau cu asociații mai plăcute, care ar desemna mai exact ceea ce se are în vedere” [The Oxford English Dictionary, 436].

(11) Eufemismul este „o figură de gîndire care constă în atenuarea, prin substituire sau perifrază, a unei exprimări brutale, jignitoare sau triviale (deci prin evitarea termenului propriu)” [Mureșanu Ionescu, 60].

Raportînd definițiile de mai sus la esența și mecanismul de funcționare a eufemismelor în limbă, putem constata că, în linii generale, ele dezvăluie trăsăturile esențiale ale fenomenului eufemiei. În același timp, putem deduce că unele din aceste definiții:

− nu întrunesc caracteristicile unui articol lexicografic (concizie, univocitate etc.): greu de presupus că un cititor, luînd cunoștință de unele articole (de exemplu, definiția *(8)*), vor deduce că e vorba de eufemism;

− nu acoperă nici pe departe toate situațiile în care se folosesc eufemismele: de exemplu, prin ce e mai „atenuantă” expresia *de sus* (*cei* ***de sus***) față de expresia, chipurile, „dură” *de la conducere* (*cei* ***de la conducere***);

− limitează, pur și simplu, posibilitățile de manifestare a eufemismelor, considerîndu-se că eufemismul este doar un substitut al unui cuvînt incomod, jenant (a se vedea definițiile *(6), (8)*): or care vorbitor e împuternicit cu dreptul de a considera că unitatea lexicală respectivă este „jenantă”?;

− necesită anumite precizări (a se vedea, de exemplu, definițiile *(7), (10), (11)*): eufemismul, într-adevăr, atenuează denumirea cu scopul de a camufla anumite fațete reprobabile ale lumii înconjurătoare, dar nu din motivul de a prezenta realitatea în mod plastic (ca majoritatea tropilor);

− confundă esența fenomenului cu scopul utilizării lui (a se vedea, de exemplu, definiția *(5)*);

− deranjează nu numai prin faptul că un cuvînt nu e capabil „să evite” un alt cuvînt (a se vedea, de exemplu, definiția *(1)*), întrucît doar vorbitorul are aptitudinea de a evita orice prin intermediul unui cuvînt sau expresie), dar și prin faptul că numai în rare situații cuvîntul sau expresia substituie un cuvînt „sinonim” (facem abstracție de sinonimele contextuale, pentru că, în caz contrar, orice cuvînt este sinonim cu oricare alt cuvînt).

În legătură cu definițiile invocate, găsim rezonabil de a mai face unele precizări. Prima se referă la relația dintre eufemism și trop. În realitate, eufemismul are multe puncte de tangență cu tropul și aceasta e și ceva firesc, dacă ținem cont de faptul că foarte multe eufemisme apar pe baza metaforei, metonimiei, sinecdocei. Dar, așa cum menționează cercetătorii, deosebirea rezidă în specificul eufemismului, adică în menirea și sfera lui de utilizare. Eufemismele, de regulă, se folosesc cu scopul de a reda fenomenele mai puțin „frumoase” ale lumii înconjurătoare sau gîndurile mai puțin „modeste”, adică nu au scopul de a reprezenta plastic realitatea, așa cum „procedează” tropii. Altfel zis, eufemia și tropica se opun funcțional: eufemismul este un mijloc de atenuare și camuflare a vorbirii (el se referă deci la latura comunicativă), iar tropul este un mijloc de poetizare (el se referă deci la funcția estetică a limbii). În plus: a considera eufemismul drept un trop sau a-l interpreta prin prismă „tropică” este neîntemeiat, deoarece în rol de eufemism pot să se întrebuințeze și cuvinte cu nominare directă, cum ar fi unii termeni, unele împrumuturi etc. (alte detalii, a se vedea [Потапова, 12]).

O altă precizare vizează direct sau indirect abordarea „substituțională” a eufemismului. Reliefînd, pe de o parte, larga ei extindere, nu putem să nu amintim, pe de altă parte, și de punctul nevralgic al unei atare abordări: doar nu în toate situațiile, utilizare a eufemismelor se reduc la o simplă substituire a unui cuvînt obscen sau ofensator. Adoptînd

BDD-V7 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:26 UTC)

un atare punct de vedere, rămîn după limitele eufemiei o serie de unități contextuale (ocazionale). În afară de aceasta, unele eufemisme, în general nu au cuvinte-echivalente și, din acest motiv, ele sunt explicate descriptiv. Pentru ilustrare: *deceluș* pentru „persoana care manifestă exces de zel în afla ce, cum și unde s-a petrecut ceva”, germ. *Entwicklungsland* pentru „țări sărace, țări din lumea a treia, țări în curs de dezvoltare”; engl. *underachiever* pentru „mediocru”; germ. *Luftmensch* pentru „aerian”, deşi sunt mai multe cuvinte în idiş care descriu „neadaptaţii social”; engl. *golden parachute* „paraşuta de aur”; rus. *почемучка* pentru „o persoană care pune multe întrebări” (a se vedea și [*ibidem*, 13]). Deja aceste exemple confirmă ideea despre posibilitățile limitative ale abordării substituționale a fenomenului eufemiei.

Am putea aminti aici și de o viziune mai largă asupra eufemiei. Se opinează că eufemia nu e pur și simplu, o substituire, dar, mai degrabă, e o alegere conștientă a unui procedeu de nominare indirectă. Într-un cuvînt, eufemismele ar trebui să fie interpretate drept un caz particular de nominare indirectă, drept un mijloc suplimentar de exprimare a unui anumit sens. Probabil, trebuie să le dăm dreptate acelor lingviști care, prin analogie, cu delimitarea unanim acceptată a sensului direct (nominativ, de bază) de cel indirect (figurat, suplimentar, indirect) al unei unități formale, delimitează și un procedeu direct (de bază) de exprimare a unui sens (e vorba deci de nominarea directă) și mai multe mijloace (indirecte, secundare) de exprimare a acestui sens (e vorba deci de nominări indirecte). Nu de puține ori însă, deși există denumirea directă a realiei, se recurge, în scopul eufemizării ei, la o denumire indirectă. „Denumirea indirectă, menționează A. Kațev, este mai puțin strîns și obișnuit legată de obiectul exprimării, întrucît în el se bănuiesc legături asociative suplimentare cu un nou conținut” [Кацев, 76]. În același timp, n-ar trebui să se creeze impresie că interpretarea eufemismului ca un exemplu de denumire indirectă este corectă, deoarece s-ar crea impresia că denumirile directe nu pot fi utilizate cu funcție de eufemism (putem aminti, în acest, de unele împrumuturi, unii termeni științifici, unele distorsiuni fonetice care, se prezintîndu-se ca denumiri directe pot să fie utilizate cu funcție de eufemisme).

Fenomenul eufemiei este conceput într-un mod destul de larg și de alți lingviști. De exemplu, R. W. Holder e de părerea că principalul criteriu de delimitare a eufemismelor constă în evaluarea lor pozitivă a realiilor. Sau iată o altă definiție a eufemismului din aceeași categorie: „Eufemismul este utilizarea unei expresii duioase, mîngîitoare, evazive în locul uneia care este tabu, negativă, ofensatoare sau prea directă” [Потапова, 16].

În baza comentariilor de mai sus, lesne putem deduce că elucidarea fenomenului eufemiei este departe de a fi suficientă.

Referințe bibliografice:

Mureșanu Ionescu Marina, *Terminologie poetică şi retorică,* Editura Universităţii „Al. I. Cuza”, Iaşi, 1994, p. 60].

Preite C., Enregistrement lexicographique des euphémismes en français et en italien : le Petit Robert et le De Mauro-Paravia, in //Euphémismes et stratégies d'atténuation du dire, SYNERGIES ITALIE ISSN : 1724 – 0700, ISSN de l'édition en ligne : 2260 – 8087 Numéro Spécial – Année 2009 Revue du GERFLINT, pp.41-50.

Seidler H., *Euphemismus*, in: Kazser, W., H. Rüdiger und E. Koppen: *Kleines literarisches Lexikon*, Bern-München, 1966, Bd.3.

Șăineanu L., *Dicționar universal al limbii române. Vocabular general (E-M).* Ediție revăzută și adăugită, Iași, Mydo Center,1996.

The Oxford English dictionary. Oxford,New York, Oxford University Press, 1989.

Webster: *The New American Webster Handy College Dictionary*, New York, N. Y.1961

BDD-V7 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:26 UTC)

Ахманова О.С., Словарь лингвистических терминов, Москва,1969.

Кацев А.М., Языковое табу и эвфемия: Учебное пособие к спецкурсу. Л.: Изд-во ЛГУ, 1988.

Марузо Ж., *Словарь лингвистических терминов,* Москва, Изд-во <<Иностранной литературы>>, 1960.

Потапова Н.М., *Эвфемизмы и деловой дискурс*, Москва, Макс Пресс, 2009,

Розенталь Д. Э., Теленкова М. А., *Словарь-справочник лингвистических терминов,* Москва, Изд-во <<Просвещение>>, 1976.

Реформатский А. А., *Введение в языкознание*. Москва, Изд-во <<Аспент Пресс>>, 1996.

BDD-V7 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:26 UTC)